

Paulina Majewska

SPOŁECZNOŚCI WIRTUALNE BIBLIOTEKARZY W POLSCE

Inicjatywa stworzenia zawodowej organizacji bibliotekarzy powstała w Stanach Zjednoczonych, gdzie w 1876 roku założono American Library Association (ALA). Po tym wydarzeniu stowarzyszenia zaczęły zakładać także bibliotekarze z innych państw. Ruch ten nasilił się po roku 1929, w którym powstała Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Bibliotekarzy (IFLA). Dziś istniejące na całym świecie organizacje bibliotekarskie mają na celu reprezentowanie i obronę interesów bibliotek i bibliotekarzy, podnoszenie kwalifikacji zawodowych, wyznaczanie standardów etycznych zawodu a także kształtowanie polityki bibliotecznej kraju¹.

W Polsce również przyjęto ideę zrzeszania się pracowników bibliotek. Pierwszą i największą polską instytucją tego typu jest Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, które istnieje już od 1917². SBP to organizacja społeczna o zasięgu ogólnopolskim zrzeszająca bibliotekarzy wszystkich typów bibliotek, a także osoby zawodowo bądź naukowo związane z bibliotekarstwem i bibliografią³.

Obok SBP działają w Polsce także inne organizacje o zbliżonym profilu, z których większość powstała po 1990 roku. Pracownicy bibliotek są członkami: Stowarzyszenia Archiwistów Polskich (od 1965 r.), Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego (od 1988 r.), Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej (od 1992 r.), Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich (od 1992 r.), Polskiego Bractwa Kawalerów Gutenberga (od 1995 r.), Polskiego Związku Bibliotek (od 1999 r.) i innych. Dzięki udziałowi w zorganizowanej

¹ *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynaldowski, Wrocław 1971, s. 1722-1724.

² SBP do 1945 roku działało pod nazwą Związek Bibliotekarzy Polskich, a w latach 1946-1953 Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich.

³ *Encyklopedia wiedzy o książce* ..., s. 2241.

działalności bibliotekarze integrują się i podnoszą kwalifikacje, działają na rzecz rozwoju polskich bibliotek, współtworzą politykę biblioteczną kraju i budują wizerunek zawodu.

W dobie szybkiego rozwoju technologii społecznych grupy bibliotekarzy coraz częściej funkcjonują także w nowej przestrzeni społecznej – w Internecie. Niniejszy artykuł⁴ ma na celu opisanie nowego zjawiska jakim są społeczności wirtualne bibliotekarzy, które z powodzeniem funkcjonują dziś obok tradycyjnych organizacji spełniając częściowo podobne funkcje (w tym przede wszystkim integrowanie środowiska zawodowego, działalność opiniotwórcza, samokształcenie). Są to grupy nie sformalizowane, choć często działające pod patronatem instytucji. Internet staje się dziś ważnym miejscem wymiany myśli i doświadczeń, a bibliotekarskie wirtualne społeczności zawodowe zrzeszają zarówno teoretyków jak i praktyków zawodu. Zaletami Internetu, jako platformy komunikacji, są swoboda wyrażania myśli, otwartość i łatwość w nawiązywaniu kontaktów oraz duży zasięg oddziaływania tego medium. Dyskusje toczące się wokół trapiących przedstawicieli zawodu tematów przyciągają spore i stale powiększające się grono bibliotekarzy-internautów. Przykładami takich grup są społeczność skupiona wokół Forum EBIB, Społeczność Biblioteka 2.0 czy społeczność skupiająca głównie nauczycieli-bibliotekarzy przy Forum „Biblioteki w Szkole”.

Internet, jako płaszczyzna powstawania społeczności wirtualnych, jest specyficznym narzędziem, trudnym do opisanie i zdefiniowania zjawiskiem, jest medium determinującym to, jak wyglądają kontakty powstałe za jego pośrednictwem. Internet istnieje dzięki połączeniu trzech uzupełniających się warstw: połączonych sieci (*network of networks*), społeczności (*community of people*), zasobów (*collection of resources*)⁵. Wszystkie warstwy są bardzo ważne dla prawidłowego funkcjonowania i rozwoju sieci, jednak warto podkreślić, że to od społeczności zależy zarówno kształt infrastruktury, jak i zasobów. To ludzie rozwijają sieć, tworzą nowe technologie, dodają nowe treści, kreują wirtualne światy, podporządkowują działanie medium swoim potrzebom.

Manuel Castells przekonuje, że „Internet jest przede wszystkim narzędziem i jego użytkownicy korzystają z niego w związku ze swoją pracą i życiem

⁴ Artykuł został napisany w oparciu o pracę magisterską „Społeczności wirtualne bibliotekarzy w Polsce” napisaną pod kierunkiem naukowym dr Magdaleny Kwiatkowskiej w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego.

⁵ E. Krol, E. Hoffman, RFC 1462 - FYI on "What is the Internet?". [online] [data dostępu: 22.06.2009], dostępny w Internecie: <http://www.faqs.org/rfcs/rfc1462.html>

prywatnym”⁶. Ponadto Internet najczęściej wykorzystywany jest w celach komunikacyjnych, co sprawia, że zaliczany jest do technologii społecznych⁷. Jest on środkiem ułatwiającym komunikację i jako taki sprzyja nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktów, co nieuchronnie prowadzi do powstawania więzi społecznych, choćby krótkotrwałych⁸.

Internet w ujęciu społecznym traktowany jest jako społeczeństwo funkcjonujące w przestrzeni wirtualnej⁹. W życiu społeczeństw, realnie istniejących i tych wirtualnych, biorą udział te same osoby, jednak całość jaką tworzą za pośrednictwem Internetu, znacząco różni się od tej znanej z przestrzeni realnej. Podstawowymi cechami Internetu determinującymi istnienie tych różnic są jego dostępność i otwartość. Te a także inne cechy Internetu, takie jak interaktywność, demokratyczność, szybkość przekazu mają pozytywny wpływ na tworzenie się na jego płaszczyźnie społeczności wirtualnych.

Zdefiniowanie pojęcia *społeczność wirtualna* (ang. *virtual community*) jest bardzo trudne, ponieważ zjawisko to jest tak skomplikowane, jak skomplikowany jest sam Internet dający pole dla ich powstawania

⁶ M. Castells, *Galaktyka internetu. Refleksje nad Internetem, społeczeństwem i biznesem*, Poznań 2003, s. 137.

⁷ Warto przypomnieć, że aktywność użytkowników związana z komunikowaniem się za pośrednictwem e-maili czy innych służących do tego celu aplikacji (np. czat, komunikatory internetowe) przewyższa dziś znacznie tę związaną z przeszukiwaniem zasobów sieci WWW. Komunikacja za pośrednictwem sieci ma swoje zalety i wady. Do zalet należy zaliczyć przełamywanie ograniczenia czasu i przestrzeni oraz łączenie cech komunikacji pośredniej i bezpośredniej. Za wadę uznać można na przykład ograniczenia wynikające z komunikacji odbywającej się głównie za pomocą słowa pisanego, które pozbawione jest wszelkich pozawerbalnych przekazów. H. Rheingold, *The Virtual Community. Homesteading on the Electronic Frontier*. [online] [data dostępu: 24.06.2009], dostępny w Internecie: <http://books.google.com/books?id=fr8bdUDisqAC&printsec=frontcover&dq=rheingold&hl=pl#PPR15,M1> tłumaczenie własne; K. Krejtz, I. Krejtz, *Ja w sieci, sieć we mnie. Zależności pomiędzy doświadczeniami relacji w internecie a reprezentacją obrazu siebie*, w: *Społeczna przestrzeń Internetu*, red. D. Batorski, M. Maroda, A. Nowak, Warszawa 2006, s. 91-92.

⁸ B. Przywara, *Człowiek w sieci. Socjologiczne studium przypadku*, w: *Jednostka, grupa, cybersieć*, red. M. Rachodoński, B. Przywara. Rzeszów 2004, s. 144-145.

⁹ Społeczeństwo sieci, podobnie jak społeczeństwo istniejące w przestrzeni realnej, posiada własne instytucje, kulturę oraz normy. Istniejąca w nim sieć kontaktów przypomina tkankę społeczną, w której zachodzą realne procesy społeczne, takie jak np. zawieranie przyjaźni czy tworzenie koalicji. Źródło: A. Nowak, K. Krejtz, *Internet z perspektywy nauk społecznych*, w: *Społeczna przestrzeń Internetu*, red. D. Batorski, M. Maroda, A. Nowak, Warszawa 2006, s. 6.

oraz użytkownicy tworzący nowe wzorce zachowań społecznych w tych specyficznych warunkach¹⁰. Pojawienie się nowej przestrzeni społecznej spowodowało konieczność przeformułowania znanych już pojęć – nowe medium tworzy nowe jakości dla zjawisk już znanych i opisanych a także kreuje pewne nowe wzorce zachowań. Najprościej ujmując społeczność wirtualna jest to społeczność, w której interakcje społeczne zachodzą za pośrednictwem Internetu, a powstawanie więzi społecznych nie jest zdeterminowane przez terytorium. Definicja taka powstaje poprzez analogię do definicji społeczności lokalnej, jednak nie opisuje w pełni zjawiska, dlatego warto przytoczyć kilka innych definicji pojęcia.

Wielka encyklopedia internetu i nowych technologii definiuje społeczność wirtualną kładąc nacisk na akt komunikacyjny i specyficzne warunki w jakich zachodzi. Społeczność wirtualna to „społeczność ludzi reprezentujących zbliżone zainteresowania lub idee, komunikujących się za pośrednictwem Internetu lub innych rozległych sieci komputerowych (...)”¹¹. Komunikacja odbywa się z opóźnieniem bądź w czasie rzeczywistym.

Nieco inną rozległą definicję proponuje Howard Rheingold podkreślając znaczenie interakcji, jakie zachodzą pomiędzy członkami społeczności, ich zaangażowanie w jej życie i rozwój. Według niego „Społeczności wirtualne to społeczne zgromadzenia, które wyłaniają się z Sieci, kiedy dostatecznej ilości osób zależy na tych publicznych dyskusjach przez dłuższy czas, wystarczający dla powstania ludzkich uczuć, wyłaniają się one w celu stworzenia siatki relacji personalnych w cyberprzestrzeni”¹².

Według Tymona Smektały społeczność wirtualna to „zbiorowość użytkowników Internetu, którzy w aktywny sposób wykorzystują tę platformę komunikacji do wymiany informacji i komunikatów związanych z ich wspólnymi zainteresowaniami, przekonaniami lub postawami”¹³.

¹⁰ Z jednej strony mamy do czynienia z kontaktami za pośrednictwem technologii, a więc w pewien sposób ograniczonymi, z drugiej strony to pośrednictwo daje niewątpliwie nieosiągalne w realnej przestrzeni możliwości. K. Doktorowicz, *Społeczności wirtualne – cyberprzestrzeń w poszukiwaniu utraconych więzi*. [online] [data dostępu: 20.10.2009], dostępny w Internecie: <http://winntbg.bg.agh.edu.pl/skrypty2/0095/059-066.pdf>

¹¹ *Wielka encyklopedia internetu i nowych technologii*, red. M. Czajkowski, Kraków 2002, s. 705.

¹² H. Rheingold, *The Virtual ...*

¹³ Można zatem wyodrębnić elementy, których współistnienie warunkuje tworzenie się społeczności wirtualnej i więzi pomiędzy jej członkami, są to: *określona grupa osób* – użytkownicy, których coś łączy, *wirtualna przestrzeń społeczna* – Internet oraz *specyficzne narzędzia komunikacji* – nowe technologie. T. Smektała, *Public Relations w Internecie*, Wrocław 2006, s. 114.

Podsumowując przytoczone powyżej definicje społeczność wirtualna to każda grupa ludzi, w której dochodzi do komunikacji i interakcji społecznej za pośrednictwem sieci komputerowej, co powoduje tworzenie się w niej więzi społecznych i nawiązywanie relacji interpersonalnych. Członkowie społeczności wirtualnej czują przynależność do grupy i łączą ich wspólne zainteresowania, poglądy, postawy lub cel, a Internet traktują jako płaszczyznę dla wymiany myśli, doświadczeń, wiedzy, emocji czy uczuć. Społeczność wirtualna powstaje w przestrzeni wirtualnej wykorzystując nowe technologie umożliwiające komunikację nieograniczoną miejscem przebywania użytkowników czy czasem wysyłania wiadomości oraz współtworzenie serwisów internetowych poprzez dodawanie nowych treści – narzędzia takie jak forum dyskusyjne, czat czy komunikatory internetowe stanowią podstawę nawiązywania więzi i relacji między członkami społeczności wirtualnych.

W zawodzie bibliotekarza na przestrzeni ostatnich 20 lat zaszły bardzo duże zmiany spowodowane wprowadzeniem do bibliotek komputerów i Internetu, w związku z czym do dziś trwa żywa dyskusja na temat powinności bibliotekarza i przyszłości zawodu. Z jednej strony usłyszeć można głosy podważające sens istnienia zawodu w przyszłości, z drugiej strony głosy o przemianie zawodu, o nowych wymaganiach i potrzebnych kwalifikacjach, kompetencjach, o potrzebie doskonalenia zawodowego bibliotekarza i nowych standardach etycznych. Faktem jest, że dziś bibliotekarz obok wypełniania tradycyjnych funkcji powinien być budowniczym społeczeństwa informacyjnego, wspierać aktywnie jego rozwój poprzez zarządzanie informacją i dostępem do niej. Wiąże się to z koniecznością znajomości najnowszych technologii i nieustającym doszktałaniem się, z szukaniem nowych rozwiązań i posiadaniem konkretnych umiejętności. Społeczności wirtualne bibliotekarzy powstają z chęci uczenia się i rozwoju, wymiany doświadczeń i wiedzy, a także z potrzeby integracji środowiska zawodowego, które musi walczyć o swoje miejsce we współczesnym świecie. Eksploatowanie nowych środków komunikowania i tworzenie społeczności nie tylko w przestrzeni realnej, ale także w wirtualnej przez środowiska bibliotekarskie należy uznać za pozytywną tendencję.

Bibliotekarze–internauci spotykają się w sieci głównie na forach dyskusyjnych, należą także do grup dyskusyjnych, oraz prowadzą blogi i za pośrednictwem tych narzędzi tworzą społeczności wirtualne. Największą grupę bibliotekarzy-internautów skupia Forum EBIB¹⁴ założone w 2003 roku przy Serwisie EBIB. Liczba zarejestrowanych użytkowników forum to 1776¹⁵.

¹⁴ Forum dostępne jest pod adresem: <http://ebib.oss.wroc.pl/phpBB/index.php>.

¹⁵ Stan na dzień 25.06.2009.

„Biorąc pod uwagę zakres tematyczny, liczbę postów oraz wyświetleń, Forum EBIB należy zaliczyć do forów bibliotekarskich o największym zasięgu oddziaływania”¹⁶.

Na Forum EBIB składa się kilka forów tematycznych, które wielokrotnie zmieniały nazwy, były otwierane, zamykane i przenoszone do archiwum, zgodnie z aktualnym zapotrzebowaniem użytkowników. Z czasem fora o szerszym zakresie dzielono odpowiednio na takie o bardziej zawężonych zakresach tematycznych (np. z forum „Na każdy temat” 13 marca 2004 wydzielono forum „Digitalizacja i reprografia”). Niektóre fora ze względu na niewielkie zainteresowanie istniały jakiś czas, a następnie były zamykane (np. forum „Biblioteki medyczne” otwarte 27 kwietnia 2004 i zamknięte 2 stycznia 2005 czy forum „Mobbing” otwarte 6 października 2005, zamknięte 7 października 2007)¹⁷. Największą popularnością cieszy się forum „Na każdy temat”, dalej kolejno do najczęściej odwiedzanych należą forum „Biblioteki publiczne – Hyde Park” oraz „Studenckie forum bibliotekarzy”. Fora te odznaczają się także najwyższymi wskaźnikami ilości wyświetleń poszczególnych tematów. Do najczęściej poruszanych zagadnień na Forum EBIB należą:

- „kwalifikacje bibliotekarskie, awans zawodowy, sprawy płacowe, kodeks etyki
- informacje o bibliotecznych wydarzeniach, będące głównie cytatami z gazet w wersji elektronicznej oraz z serwisów internetowych
- zainteresowania bibliotekarzy, stereotyp bibliotekarza
- funkcjonowanie bibliotek, opracowanie zbiorów, komputeryzacja, digitalizacja
- studia z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej
- biblioteki i bibliotekarze w literaturze pięknej
- komentarze do ważnych dla środowiska bibliotekarskiego wydarzeń, projektów, decyzji”¹⁸.

Użytkownicy Forum EBIB tworzą największe i najprężniej działające internetowe forum bibliotekarzy w Polsce. Spotyka się tu wirtualnie ta część społeczności zawodowej, która chce się komunikować, dyskutować i szukać dobrych rozwiązań istniejących problemów, a także docenia wartość Internetu jako płaszczyzny dla owocnej wymiany myśli. Świadczą o tym treści

¹⁶ P. Bierczyński, *Panorama Forum EBIB. Cz. 1.* [online] [data dostępu: 25.02.2009], dostępny w Internecie: <http://www.ebib.info/2008/100/a.php?bierczynski>.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

publikowanych postów. Poza tym liczba zarejestrowanych użytkowników, poruszanych tematów i postów zamieszczanych na Forum EBIB stale rośnie.

Forum „Biblioteki w Szkole”¹⁹ stanowi przykład forum bibliotekarskiego o węższym zakresie tematycznym i skupia głównie nauczycieli-bibliotekarzy. Forum to założone zostało przez redaktora naczelnego miesięcznika „Biblioteka w Szkole” – Janusza Wasilewskiego w 2006 roku i posiada obecnie 862²⁰ zarejestrowanych użytkowników. Forum funkcjonuje jako część internetowego serwisu nauczycieli bibliotekarzy i stanowi miejsce do wymiany myśli dla osób zainteresowanych tematyką poruszaną przez czasopismo, w szczególności dla bibliotekarzy.

Na Forum „Biblioteki w Szkole” składa się, podobnie jak w przypadku Forum EBIB, kilka forów tematycznych. Początkowo nie było ich tak wiele jak dzisiaj – 2 maja 2006 roku istniało tylko „Forum Nauczycieli Bibliotekarzy”, które było podzielone na cztery fora tematyczne²¹. Dzisiejsza struktura Forum „Biblioteki w Szkole” jest bardziej skomplikowana, co świadczy o rozwoju forum i potrzebie dyskusowania na różne tematy. Pojawianie się nowych forów tematycznych jest odpowiedzią na zapotrzebowanie użytkowników. Obecnie podstawowy jest podział na „Forum Nauczycieli Bibliotekarzy i Nauczycieli Wychowawców Świetlicy” oraz „Fora Lokalne”. Największą popularnością cieszy się forum „Biblioteka w Szkole – Forum Ogólne”, dalej kolejno do najczęściej odwiedzanych należą forum „ICIM – Internetowe centra informacji multimedialnej” oraz „Hyde-Park”. Fora te odznaczają się także najwyższymi wskaźnikami ilości wyświetleń poszczególnych tematów. Główne zagadnienia poruszane na Forum „Biblioteki w Szkole” to:

- komputeryzacja bibliotek szkolnych, sprzęt komputerowy, Internet w szkole i bibliotece,
- dobór i obsługa komputerowych programów bibliotecznych stosowanych w bibliotekach szkolnych (np. MOL, Librus),
- rozwój zawodowy bibliotekarza nauczyciela, kwalifikacje, szkolenia, kursy studia, ścieżka zawodowa, awanse, zarobki, emerytura,
- ICIM,
- dydaktyka w bibliotece,
- funkcjonowanie bibliotek szkolnych, opracowanie zbiorów,

¹⁹ Forum dostępne jest pod adresem: <http://www.bibliotekawszkole.pl/forum/>

²⁰ Stan na dzień 25.06.2009.

²¹ Dostępny w World Wide Web: <http://web.archive.org/web/20060502011603/http://sukurs.edu.pl/forum/> 15.03.2009.

- udział bibliotekarza nauczyciela w życiu szkoły, uroczystości, konkursy, wystawy,
- lektury szkolne, książki warte przeczytania, literatura dla dzieci i młodzieży.

Użytkownicy Forum „Biblioteki w Szkole” tworzą grupę złożoną głównie z nauczycieli-bibliotekarzy borykających się na co dzień z podobnymi problemami w swoich szkolnych bibliotekach. Forum EBIB ma szerszy zakres tematyczny i większą ilość użytkowników, tu natomiast nastawienie na konkretne tematy do dyskusji powoduje zawężenie grupy uczestników rozmów do osób interesujących się proponowaną tematyką.

Podobnie jest w przypadku Społeczności Biblioteka 2.0, która powstała w 2007 roku i została założona przez bibliotekarzy szczególnie zainteresowanych tematem bibliotek cyfrowych działających pod patronatem Biblioteki Śląskiej²². Miejszem dla wyrażania myśli użytkowników i dyskusji są Forum Biblioteka 2.0 oraz Blog Biblioteka 2.0, które stanowią części składowe portalu społeczności czytelników i bibliotekarzy cyfrowych. Pierwszy post na forum został zamieszczony w dniu 13 lutego 2007 roku, jego autorem jest relis. Pierwszy wpis na blogu pojawił się 8 marca 2007 roku, jego autorami są: Agata Duda, Bożena Jaskowska, Agnieszka Koszowska, Grzegorz Gmiterek oraz Remigiusz Lis. Obecnie liczba zarejestrowanych użytkowników forum wynosi 391²³.

Na Forum Biblioteka 2.0 również składa się kilka forów tematycznych. Podstawowy jest podział na forum „Biblioteka 2.0” oraz forum „O forum biblioteka 2.0”. Układ forów tematycznych jest tu raczej stały i jedynie nieznacznie zmienił się od momentu otworzenia forum. Największą popularnością cieszy się forum „Królicza Nora 2.0”, a dalej kolejno do najczęściej odwiedzanych forów należą forum „Zrób sobie bibliotekę cyfrową” i forum „Linki analogowe i cyfrowe”. Fora te odznaczają się także najwyższymi wskaźnikami ilości wyświetleń poszczególnych tematów. Główne zagadnienia poruszane na stronach Społeczności Biblioteka 2.0 to:

- biblioteki cyfrowe w Polsce i na świecie,
- techniczne i organizacyjne aspekty bibliotekarstwa cyfrowego w Polsce: sprzęt, oprogramowanie

²² Strona Społeczności Biblioteka 2.0 dostępna jest pod adresem: <http://www.biblioteka20.pl/>

²³ *Biblioteka 2.0 :: Strona Główna*. [online] [data dostępu: 25.06.2009], dostępny w Internecie: <http://forum.biblioteka20.pl/index.php>

- organizacja i logistyka prac digitalizacyjnych, dobór publikacji, sposoby udostępniania,
- prawo a biblioteki cyfrowe, w szczególności prawo autorskie,
- nowe trendy w rozwoju cyfrowych mediów i Internetu (Web 2.0, narzędzia wyszukiwawcze, wirtualne społeczności, wykorzystanie nowych mediów w bibliotekarstwie),
- Open Source, Open Access, Creative Commons, ciekawe miejsca w sieci.

Użytkownicy Społeczności Biblioteka 2.0 tworzą grupę ekspertów w młodej i prężnie rozwijającej się dziedzinie bibliotekarstwa cyfrowego. Toczące się tu dyskusje często dotyczą praktycznych aspektów tworzenia biblioteka cyfrowych, ale mają także charakter opiniotwórczy. Natomiast posty zamieszczane przez cyfrowych czytelników to przede wszystkim prośby o zdigitalizowanie konkretnych dzieł.

Wszystkie opisane wyżej społeczności wirtualne bibliotekarzy odnotowują ciągły wzrost liczby zarejestrowanych użytkowników. Warto podkreślić, że ze stron społeczności wirtualnych korzystają także spore grupy osób, które nie rejestrują się. Jest to niezliczona liczba użytkowników anonimowych, najczęściej są to osoby biernie uczestniczące w życiu społeczności wirtualnej.

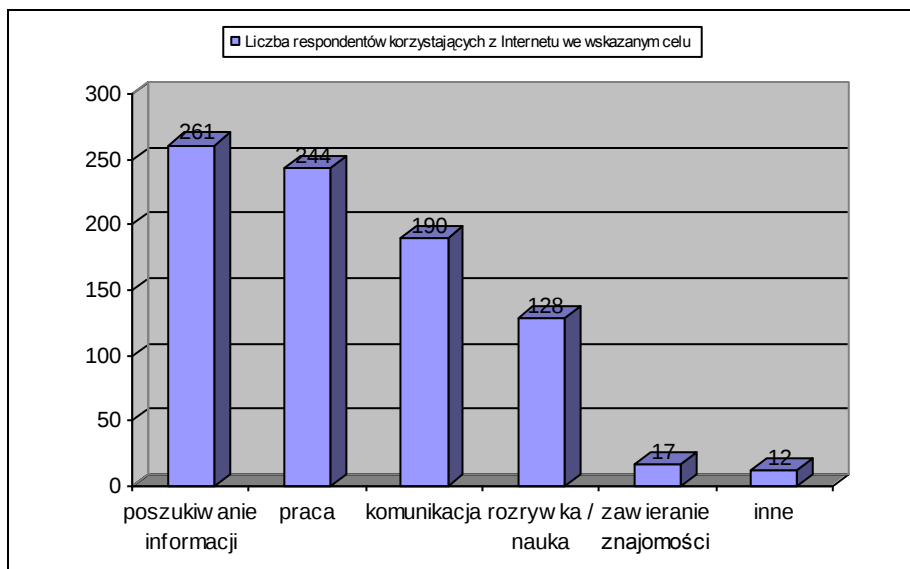
Istnieje jeszcze wiele innych miejsc w sieci, które zrzeszają bibliotekarzy-internautów, mają one zazwyczaj węższy zakres tematyczny niż omówione wyżej, mniejszy zasięg oraz liczbę użytkowników. Bibliotekarze skupiają się na Forum Interkl@sy, gdzie mają własne forum tematyczne – „Biblioteka szkolna”, mają też swoje grupy na portalu Goldenline – grupa „Bibliotekarze” i grupa „Biblioteka 2.0”, istnieją fora użytkowników poszczególnych komputerowych systemów bibliotecznych i inne, a także bibliotekarskie blogi. Wszystkie wirtualne społeczności bibliotekarskie mają natomiast kilka cech wspólnych. Przede wszystkim według kryterium potrzeb zaspokajanych poprzez udział w życiu społeczności wirtualnej są one oparte na wspólnych zainteresowaniach użytkowników²⁴. Zaliczyć je można także do społeczności edukacyjnych – ich użytkownicy wymieniają się wiedzą i doświadczeniami. Są to społeczności niebiznesowe, zakładane przez samych internautów lub posiadające patronat (np. SBP w przypadku Forum EBIB lub BŚ Społeczności Biblioteka 2.0). Ponadto wiele z nich ma charakter społeczności non-profit – społeczności opiniotwórczej podejmującej poważne tematy, w tym przypadku dotyczące zawodu bibliotekarza i pracy bibliotek w Polsce.

²⁴ Typy społeczności wirtualnych wg Grzegorza Mazurka: G. Mazurek, *Blogi i wirtualne społeczności – wykorzystanie w marketingu*, Kraków 2008, s. 113-115.

W celu szerszego opisanie zjawiska powstawania społeczności wirtualnych bibliotekarzy w Polsce przeprowadzono badania ankietowe on-line uzyskując w odpowiedzi 288 wypełnionych kwestionariuszy. Kwestionariusz ankiety on-line dostępny był w Internecie na platformie ankietka.pl w dniach 18-28.10.2008 i zawierał 38 pytań, w tym zarówno pytania w formie alternatywy jak i wieloalternatywne (nie wszystkie wyniki sumują się do 100%). Jak wynika z badań użytkownikami społeczności wirtualnych skupiających bibliotekarzy są głównie kobiety – 87%, co wynika ze sfeminizowanego zawodu. Większość badanych to osoby młode w wieku do 35 roku życia – 55%. Przeważnie są to mieszkańcy miast, w tym głównie miast dużych powyżej 500 tys. mieszkańców – 38%. Społeczności wirtualne bibliotekarzy skupiają głównie osoby z wyższym wykształceniem w większości posiadające stopień magistra – aż 80% badanych. Ponadto 88% badanych jest aktywna zawodowo, z czego 65% to bibliotekarze, a 18% nauczyciele-bibliotekarze.

Respondenci odpowiedzieli na serię pytań dotyczących korzystania z Internetu. Większość z nich to osoby z doświadczeniem w korzystaniu z Internetu – aż 84% badanych stwierdziło, że korzysta z Internetu dłużej niż 5 lat. Najczęściej wskazywane miejsca, w których badani korzystają z Internetu to „W pracy” – 93%, oraz „W domu” – 92%. Warto podkreślić, że regularnie z Internetu korzysta aż 97% badanych. Ponadto umiejętność ta jest według respondentów niezwykle ważna - 42% respondentów uważa, że jest „Bardzo potrzebna”, a 40% – „Niezbędna”. Za „Potrzebną” umiejętność korzystania z Internetu uznało 17% respondentów, natomiast za „Niekonieczną” zaledwie 1%. Nikt nie zaznaczył odpowiedzi „Zbędna” ani „Nie mam zdania”, co utwierdza w przekonaniu, że Internet odgrywa dużą rolę we współczesnym świecie.

Wśród najważniejszych celów korzystania z Internetu (patrz Rycina 1) znalazły się „Poszukiwanie informacji” – odpowiedź tę wybrało 91% respondentów oraz „Praca” – 85%, a następnie „Komunikacja” – 66%. Odpowiedzi „Rozrywka” oraz „Nauka” wybrało po 44% badanych. Najmniejszą popularnością cieszyła się odpowiedź „Zawieranie znajomości”, którą wybrało zaledwie 6%. Wśród odpowiedzi sformułowanych przez badanych znalazły się głównie zakupy on-line i bankowość elektroniczna. Do najczęściej odwiedzanych miejsc w sieci należą „Wyszukiwarki, katalogi bibliotek” – odpowiedź taką zaznaczyło 82%, następnie kolejno: „Duże portale informacyjno-rozrywkowe” oraz „Czasopisma on-line, telewizje on-line, inne media elektroniczne” – 64%, „Strony i portale tematyczne (wortale)” – 56%, „Portale społecznościowe” – 53%, „Fora dyskusyjne” – 53%, „Strony firm i przedsiębiorstw” – 42%, „Bazy danych” – 33%, „Strony osób prywatnych” – 15%, „Blogi” – 14%, „Gry on-line” – 9%, „Czaty” – 1%.

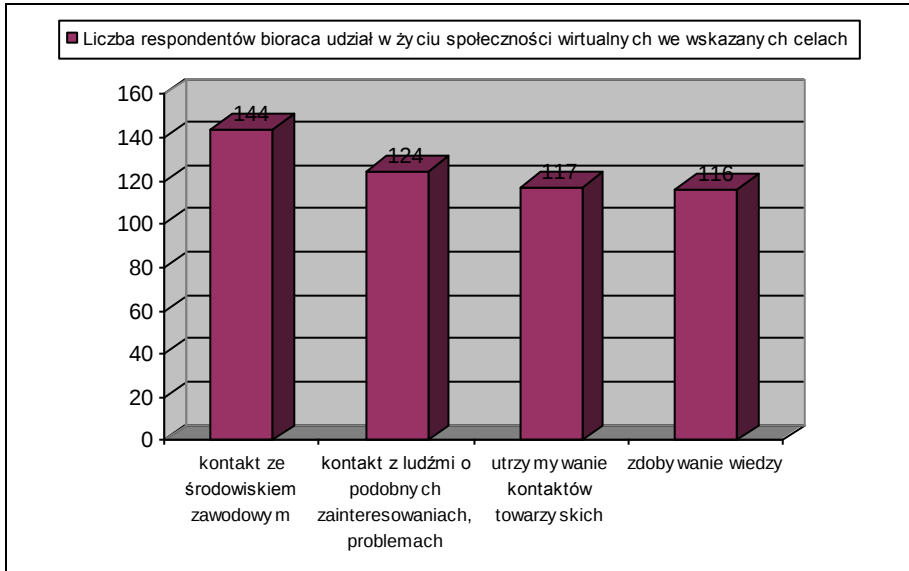

Ryc 1. Cele korzystania z Internetu. Źródło: Opracowanie własne.

Kolejne pytania dotyczyły udziału badanych w życiu społeczności wirtualnych. 78% respondentów potwierdziło, że są użytkownikami tego typu grup wirtualnych znajomych, które funkcjonują w Internecie, dalsze wyniki procentowe będą odnosiły się do tej grupy badanych. Warto podkreślić, że większość respondentów jest jednocześnie członkiem więcej niż jednej społeczności wirtualnej. Tylko 16% badanych należy do jednej społeczności wirtualnej, 72% to użytkownicy 2-4 grup tego typu, natomiast 9% wybrało opcję „Więcej”, 3% badanych nie odpowiedziało na to pytanie. Zdecydowana większość respondentów poświęca na udział w życiu społeczności wirtualnych 1-3 godzin tygodniowo - 48% badanych, poniżej godziny w tygodniu - 26%, a 16% badanych deklaruje spędzanie 4-6 godzin tygodniowo w przestrzeni wirtualnej społeczności. Pozostałe osoby zaznaczyły opcję 7-9 godzin tygodniowo - 6% oraz „Więcej” - 4%.

Respondenci wskazali następujące cele udziału w życiu społeczności wirtualnych (patrz Rycina 2): „Kontakt ze środowiskiem zawodowym” - 64%, „Kontakt z ludźmi o podobnych zainteresowaniach, problemach” - 55%, „Utrzymywanie kontaktów towarzyskich z osobami poznanymi w realnej rzeczywistości” - 52% oraz „Zdobywanie wiedzy” - 52%. Dalej znalazły się mniej popularne odpowiedzi, kolejno: „Kontakt ze środowiskiem lokalnym” - 14%, „Zabicie wolnego czasu” - 9%, „Zdobywanie nowych znajomych” - 9%,

„Wyrażanie siebie, autoprezentacja” – 8%, „Kreowanie nowej osobowości (wirtualne alter ego)” – 2%. Na uwagę zasługuje fakt, że na pierwszym miejscu jako cel brania udziału w życiu społeczności wirtualnych wskazano „Kontakt ze środowiskiem zawodowym”, co świadczy o sensie tworzenia zawodowych społeczności wirtualnych skupiających właśnie ludzi wykonujących ten sam lub podobny zawód.

Ryc. 2. Cele udziału w w życiu społeczności wirtualnych.

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród najczęściej stosowanych sposobów komunikowania się poprzez sieć – używanych w celu kontaktu z członkami społeczności wirtualnych, największą popularnością cieszyła się odpowiedź „E-mail” – zaznaczyło ją 83% respondentów. Dalej kolejno znalazły się: „Forum dyskusyjne” – 64%, „Komunikatory internetowe” – 62%, „Prywatna wiadomość” – 29%. Wśród mniej popularnych sposobów komunikowania się poprzez Internet znalazły się takie, które można zaklasyfikować jako „Komentarze do profilu, zdjęć, wypowiedzi” – odpowiedź taką wybrało 16% badanych, „Blogi” – 11%, „Czat” – jedynie 1%. Warto zwrócić uwagę na fakt, że aż trzy z czterech najpopularniejszych odpowiedzi dotyczących sposobów komunikowania się poprzez sieć zaliczane są do komunikacji asynchronicznej (e-mail, forum dyskusyjne oraz prywatne wiadomości), tj. nie wymagającej od komuni-

kujących się obecności w sieci w tym samym czasie, ale wymagającej w miarę regularnego sprawdzania wiadomości i odpisywania na nie.

Trzy kolejne pytania zadano w celu ustalenia, jakiego rodzaju użytkownikami społeczności wirtualnych są respondenci, jak postępują w kontaktach z innymi członkami społeczności wirtualnych. Na pytanie o to, czy ankietowani spotykają się w przestrzeni realnej ze znajomymi poznanymi w przestrzeni wirtualnej, 56% odpowiedziało „Nie”, natomiast 42% zaznaczyło odpowiedź „Tak”, 2% badanych nie odpowiedziało na to pytanie. Aż 87% badanych spotyka się w przestrzeni wirtualnej ze znajomymi, których zna z przestrzeni realnej, 11% nie utrzymuje kontaktów w sieci z osobami znanymi im z przestrzeni realnej, 2% badanych nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Co ciekawe 30% respondentów deklaruje, że podaje swoje prawdziwe dane w kontaktach poprzez sieć, natomiast jedynie 7% nigdy nie ujawnia swojej tożsamości, a aż 62% respondentów, odpowiedziało, że to zależy od okoliczności. Wyniki te świadczą o pewnej ostrożności w kontaktach przez Internet – choć sporo osób ujawnia swoją prawdziwą tożsamość, to jednak większość pozostaje ostrożna i w zależności od okoliczności występuje w sieci anonimowo lub nie. Mimo to aż 42% badanych deklaruje, że spotyka się w przestrzeni realnej ze znajomymi poznanymi wirtualnie. Warto także zauważyć, że wynik pozytywnych odpowiedzi na pytanie, czy w przestrzeni wirtualnej badani utrzymują kontakt ze znajomymi poznanymi w przestrzeni realnej jest dwa razy większy i wynosi aż 87%. Świadczy to z jednej strony o przydatności Internetu i społeczności wirtualnych jako platformy komunikacji, z drugiej zaś o potrzebie kontaktu ze znajomymi w obu przestrzeniach.

Wart uwagi jest fakt, że aż 72% badanych rozwiązało za pomocą wirtualnych znajomych problem istniejący w przestrzeni realnej. Ponadto 54% badanych wskazało, że był to problem zawodowy. Innego rodzaju problemy wybrało kolejno 25% – „Naukowy”, 23% – „Osobisty”, 15% – „Zdrowotny”, natomiast w polu „Inne, jakie?” własne odpowiedzi sformułowało 7% respondentów, a wśród nich znalazły się takie, jak: problem techniczny, problemy związane z dziećmi, problemy związane ze zwierzętami czy problemy dotyczące obsługi komputera.

W odpowiedzi na pytanie otwarte czym jest społeczność wirtualna wypowiedziało się 69% ankietowanych. Wśród odpowiedzi znalazły się różne spojrzenia na społeczność wirtualną, które można podzielić na 4 kategorie – społeczność wirtualna to: 1. platforma komunikacji, 2. grupa osób, 3. miejsce w sieci oraz 4. źródło informacji. Ankietowani za ważne uznali to, że użytkowników łączy przede wszystkim wspólne zainteresowania – dzięki temu społeczność daje możliwość poznania osób o podobnych poglądach i celach oraz wspólnego rozwiązywania problemów. Podkreślano, że nawiązy-

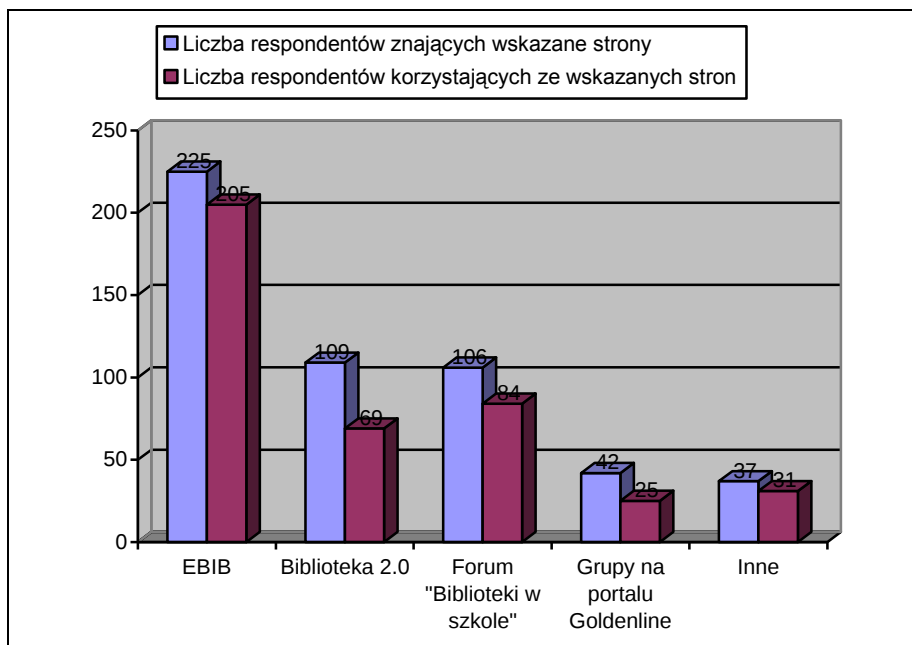
wanie kontaktu w grupie zachodzi za pośrednictwem Internetu. Respondenci wskazali także korzyści z udziału w życiu społeczności wirtualnych takie jak możliwość utrzymywania kontaktów na odległość, dyskusowania na ciekawe tematy, swobodnego wyrażania myśli oraz dzielenia się doświadczeniami, a także możliwość kontaktu w dowolnym czasie. Za zalety uznane zostały również łatwość w obsłudze narzędzia i szybkość działania.

W ostatniej części kwestionariusza zawarto pytania dotyczące bibliotekarskich społeczności wirtualnych w Polsce. Celem tych pytań było ustalenie, czy badani są użytkownikami bibliotekarskich społeczności wirtualnych, które strony cieszą się największą popularnością i jak korzystanie z nich wpływa na pracę i życie bibliotekarzy-internautów. Wyłoniono 241 osób, które są członkami bibliotekarskich społeczności wirtualnych, co stanowi 84% wszystkich respondentów, dalsze wyniki procentowe będą odnosiły się do tej grupy badanych. Dla grupy tej Internet to przede wszystkim „Narzędzie pracy” – uważa tak aż 94% członków wyłonionej wyżej grupy, a najczęściej odwiedzanymi przez członków grupy miejscami w sieci są „Wyszukiwarki, katalogi bibliotek” – 86%. Warto podkreślić fakt, że aż 96% osób z tej grupy korzysta z Internetu w pracy, natomiast 91% używa Internetu także w domu. Ponadto trzy pierwsze miejsca wśród odpowiedzi na pytanie *W jakim celu najczęściej korzysta Pan/ Pani z Internetu?* zajmują kolejno „Praca” – 90%, „Poszukiwanie informacji” – 89% oraz „Komunikacja” – 67%. Odpowiedzi na te pytania dają nam obraz grupy, dla której Internet to głównie narzędzie pomocne w pracy ale nie tylko, wykorzystywane do celów zawodowych oraz do komunikacji.

Biblioteki będące miejscem pracy badanych to w większości placówki duże. Niecała połowa badanych (44%) wskazała biblioteki zatrudniające powyżej 50 osób, a dalej kolejno 36% – „Do 5 osób”, 9% – „Do 20 osób”, 7% – „Do 50 osób”, 3% respondentów odpowiedziało, że nie pracuje w bibliotece, 1% badanych nie odpowiedziało na to pytanie. Większość respondentów to doświadczeni użytkownicy bibliotekarskich stron budujących społeczności wirtualne. Na pytanie *Od jak dawna Pan/Pani z nich korzysta?* aż 44% respondentów odpowiedziało, że „3-5 lat”, 27% zaznaczyło opcję „1-2 lata”, a 22% – „Powyżej 5 lat”, jedynie 5% badanych wybrało odpowiedź – „Pół roku”, natomiast zaledwie 1 osoba zaznaczyła odpowiedź – „Krócej niż miesiąc”, 3 osoby nie odpowiedziały na to pytanie.

Pośród stron skupiających bibliotekarzy-internautów najlepiej znane są badanym (patrz Rycina 3) „Forum EBIB” – 94%, „Społeczność Biblioteka 2.0” – 45%, Forum „Biblioteki w Szkole” – 44%, „Grupy tematycznie związane z bibliotekarstwem na portalu Goldenline” – 17%. Własną odpowiedź zaproponowało 15% badanych wymieniając głównie Forum Interkl@sy

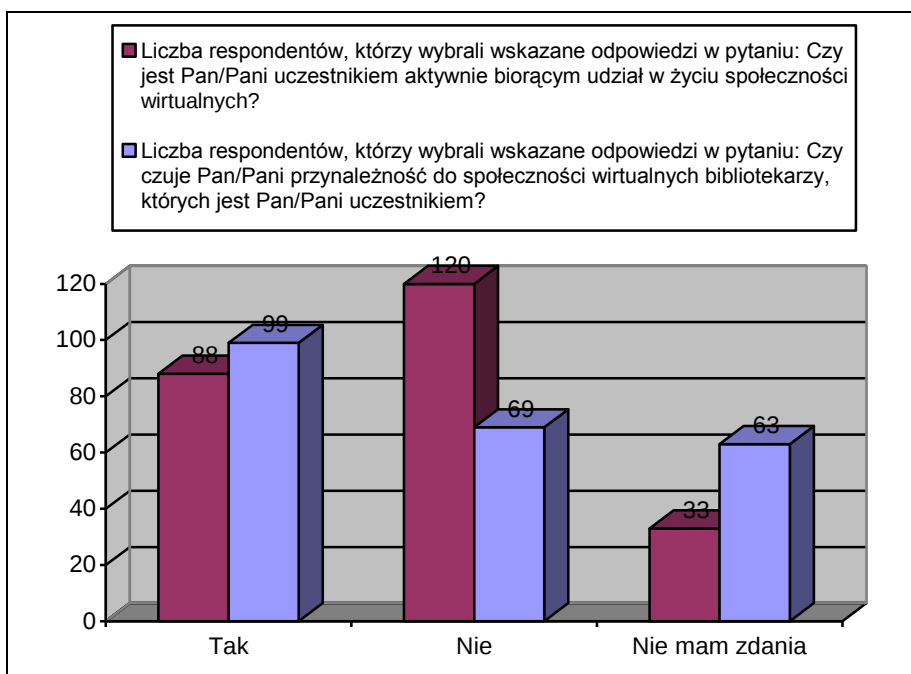
oraz blogi bibliotekarskie. Najczęściej badani korzystają natomiast z „Forum EBIB” – 85% badanych, a dalej kolejno znalazły się odpowiedzi: „Społeczność Biblioteka 2.0” – 29%, Forum „Biblioteki w Szkole” – 35%, „Grupy tematycznie związane z bibliotekarstwem na portalu Goldenline” – 10%. Z opcji „Inne, jakie?” skorzystało 13% badanych i ponownie znalazły się tu głównie Forum Interkl@sy oraz blogi bibliotekarzy.

Ryc. 3. Strony skupiające bibliotekarzy-internautów znane respondentom, i te z których korzystają. Źródło: Opracowanie własne.

Bibliotekarze korzystający z wyżej wymienionych stron zgodnie twierdzą, że korzystanie z nich ułatwia im pracę, uważa tak aż 80% badanych. Jedynie 7% zaznaczyło odpowiedź negatywną, natomiast 13% wybrało opcję „Nie mam zdania”. Za użytkowników aktywnie uczestniczących w życiu bibliotekarskich społeczności wirtualnych uznało siebie 36% respondentów, natomiast za użytkowników uczestniczących biernie – 50%, 14% ankietowanych skorzystało z możliwości zaznaczenia odpowiedzi „Nie wiem” (patrz Rycina 4). Natomiast w pytaniu *Czy czuje Pan/Pani przynależność do społeczności wirtualnych bibliotekarzy, których jest Pan/Pani członkiem?* 41% respondentów odpowiedziało „Tak”, 29% wybrało odpowiedź „Nie”, a 26% zaznaczyło „Nie mam zdania”. Dziesięć osób nie zaznaczyło

żadnej z odpowiedzi. Warto zauważyć, że wszystkie osoby, które uznały siebie za aktywnych użytkowników, zaznaczyły także odpowiedź pozytywną w drugim pytaniu. Wyniki te sugerują, że to właśnie aktywne uczestnictwo w życiu społeczności wirtualnych warunkuje poczucie przynależności. Jak wynika jednak z odpowiedzi respondentów, wcale nie jest to regułą. Istnieje taka grupa osób, które nie uznały siebie za aktywnych użytkowników bibliotekarskich społeczności wirtualnych, a mimo to stwierdziły, że odczuwają przynależność do tych, których są członkami. Faktem jest także pewna trudność w udzieleniu odpowiedzi na pytanie o poczucie przynależności, która znalazła odbicie w wysokiej liczbie odpowiedzi „Nie mam zdania”.

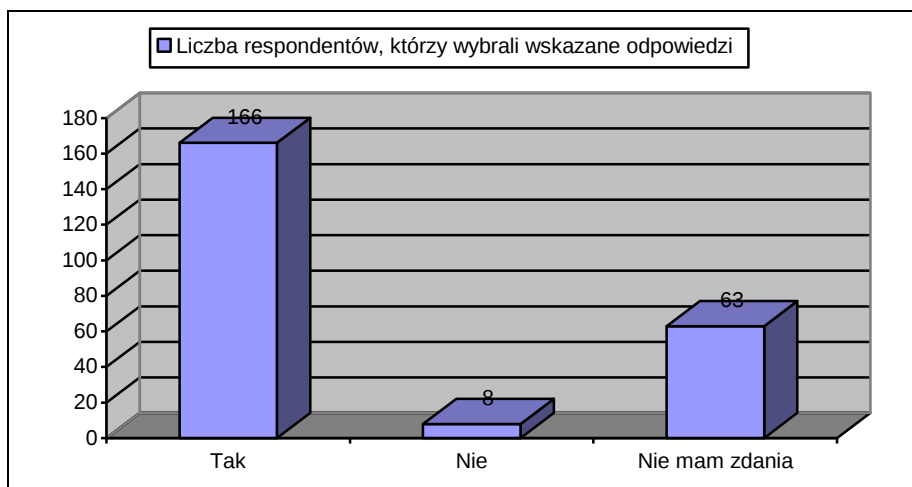

Ryc. 4. Aktywne uczestnictwo a poczucie przynależności do społeczności wirtualnej.
Źródło: Opracowanie własne.

Dwa kolejne pytania dotyczyły znajomości, jakie zawierają użytkownicy bibliotekarskich społeczności wirtualnych. Poproszono o wskazanie, czy znajomość wirtualna wpłynęła w jakimś stopniu na pracę zawodową respondentów – większość badanych odpowiedziała „Nie” – 57%, odpowiedź „Tak” wybrało natomiast 30% badanych, 11% odpowiedziało – „Nie mam zdania”, a 2% respondentów nie udzieliło żadnej odpowiedzi. Kolejne pytanie zadano

w celu ustalenia czy użytkownicy bibliotekarskich społeczności wirtualnych spotykają się także w przestrzeni realnej. Większość respondentów – 64%, udzieliło odpowiedzi „Nie”, natomiast 34% ankietowanych zadeklarowało, że spotyka się w przestrzeni realnej ze znajomymi poznanymi w przestrzeni wirtualnej, 2% badanych nie odpowiedziało na to pytanie.

Ostatnim pytaniem zawartym w kwestionariuszu było pytanie o opinię respondentów. Poproszono o wybranie odpowiedzi „Tak”, „Nie” lub „Nie mam zdania” w pytaniu: *Czy uważa Pan/Pani, że można mówić o społecznościach wirtualnych w odniesieniu do grup bibliotekarzy skupionych wokół wymienianych wyżej stron o charakterze społecznościowym?* (patrz Rycina 5). Zdecydowana większość respondentów odpowiedziała na to pytanie twierdząco – opcję „Tak” zaznaczyło aż 69% badanych. Odpowiedź „Nie” wybrało 3% ankietowanych, natomiast 26% zaznaczyło opcję „Nie mam zdania”, 4 osoby nie odpowiedziały na to pytanie.

Ryc. 5. *Czy uważa Pan/Pani że można mówić o społecznościach wirtualnych w odniesieniu do grup bibliotekarzy skupionych wokół wymienianych wyżej stron o charakterze społecznościowym?* Źródło: Opracowanie własne.

Dla ukazania pełniejszego obrazu badanego zjawiska dokonano porównania odpowiedzi użytkowników poszczególnych polskich społeczności wirtualnych bibliotekarzy. Okazuje się, że społeczności wirtualne bibliotekarzy w Polsce różnią się od siebie nie tylko wielkością, zasięgiem i zakresem poruszanej tematyki, ale także skupiają różnorodne grupy użytkowników.

Pierwsza różnica wynika z wielkości placówek bibliotecznych, których pracownicy stają się uczestnikami poszczególnych społeczności wirtualnych.

W przypadku Społeczności Biblioteka 2.0 aż 68% użytkowników stanowią osoby pracujące w bibliotekach zatrudniających powyżej 50 osób. Użytkownikami Forum „Biblioteki w Szkole” są natomiast głównie osoby pracujące w bibliotekach zatrudniających do 5 osób i stanowią one aż 77%. Najbardziej pod tym względem zróżnicowana grupa należy do społeczności wirtualnej skupionej przy Forum EBIB, choć i tu można wyłonić grupę dominującą – 50% użytkowników to osoby pracujące w bibliotekach zatrudniających powyżej 50 osób. Różnorodność użytkowników konkretnych społeczności wirtualnych wynika z charakteru tych społeczności. Forum „Biblioteki w Szkole” skupia głównie pracowników bibliotek szkolnych, które z natury są niewielkimi placówkami, zaś Społeczność Biblioteka 2.0 skupia głównie osoby związane z dużymi placówkami mocno zaangażowanymi w procesy digitalizacji i budującymi polskie biblioteki cyfrowe. Forum EBIB ma najszerszy zakres tematyczny i największą liczbę użytkowników – za tym idzie więc większe ich zróżnicowanie.

Użytkownicy mniejszych społeczności wirtualnych – Biblioteki 2.0 oraz Forum „Biblioteki w Szkole” w większości korzystają także z Forum EBIB. Jest tak w przypadku aż 99% użytkowników Społeczności Biblioteka 2.0 i 65% użytkowników Forum „Biblioteki w Szkole”. Trzecia część użytkowników Forum EBIB (33%) to również użytkownicy Społeczności Biblioteka 2.0, a 27% to zarazem użytkownicy Forum „Biblioteki w Szkole”. Ponadto tylko 17% użytkowników Forum „Biblioteki w Szkole” korzysta także ze stron Biblioteki 2.0, a 20% użytkowników Społeczności Biblioteka 2.0 jest równocześnie użytkownikami Forum „Biblioteki w Szkole”.

Na uwagę zasługuje także fakt, że w przypadku użytkowników tych mniejszych społeczności wirtualnych większa liczba respondentów uznała je za przydatne w pracy – uważa tak aż 95% użytkowników Forum „Biblioteki w Szkole” i aż 90% użytkowników Społeczności Biblioteka 2.0. W przypadku Forum EBIB liczba jest nieco mniejsza - 80% badanych potwierdziło, że udział w życiu bibliotekarskich społeczności wirtualnych ułatwia im pracę.

W pytaniach dotyczących aktywności użytkowników oraz poczucia przynależności do społeczności wirtualnych, użytkownicy Forum EBIB i Społeczności Biblioteka 2.0 odpowiedzieli podobnie jak większość respondentów, a mianowicie odsetek osób czujących przynależność do społeczności jest nieco wyższy niż odsetek osób, które uznały siebie za użytkowników aktywnie uczestniczących w życiu społeczności wirtualnych. Natomiast w przypadku użytkowników Forum „Biblioteki w Szkole” na oba pytania twierdząco odpowiadały dokładnie te same osoby, stanowiące 54% badanych. Te liczby sugerują, że w przypadku tej grupy użytkowników zależność pomiędzy aktywnym uczestnictwem a poczuciem przynależności jest bardzo wysoka.

Porównanie odpowiedzi zaznaczonych w pytaniu: *Czy spotyka się Pan/Pani z innymi użytkownikami bibliotekarskich społeczności wirtualnych w przestrzeni realnej?* wykazało kolejną różnicę pomiędzy omawianymi trzema społecznościami wirtualnymi. W przypadku użytkowników Forum EBIB oraz Forum „Biblioteki w Szkole” twierdząco na pytanie odpowiedziała mniejszość, co jest zgodne z ogólną tendencją wykazaną podczas badania. Wyjątkiem jest natomiast Społeczność Biblioteka 2.0, której aż 56% użytkowników deklaruje, że spotyka się w przestrzeni realnej ze znajomymi poznanymi za pośrednictwem bibliotekarskich stron społecznościowych (warto przypomnieć, że dla ogółu respondentów wynik pozytywnych odpowiedzi w tym pytaniu wynosił 34%).

W pytaniu ostatnim – *Czy uważa Pan/Pani, że można mówić o społecznościach wirtualnych w odniesieniu do grup bibliotekarzy skupionych wokół wymienianych wyżej stron o charakterze społecznościowym?* – przedstawiciele porównywanych społeczności wirtualnych byli zgodni: większość wybrała odpowiedź „Tak”. W przypadku użytkowników Społeczności Biblioteka 2.0 oraz Forum „Biblioteki w Szkole” aż 78% uważa, że można mówić o społecznościach wirtualnych w odniesieniu do grup bibliotekarzy skupionych wokół bibliotekarskich stron o charakterze społecznościowym, w przypadku użytkowników Forum EBIB odsetek ten jest nieco mniejszy i wynosi 68%. Warto także podkreślić, że odsetek odpowiedzi „Nie” w tym pytaniu jest bardzo niski i wynosi zaledwie 2-4% w poszczególnych grupach, reszta respondentów zaznaczyła odpowiedź „Nie mam zdania”.

W świetle przedstawionych wyżej wyników badań można stwierdzić, że bibliotekarskie społeczności wirtualne nie tylko istnieją, ale także są potrzebne, a uczestnictwo w ich życiu może mieć pozytywny wpływ na wykonywaną pracę. Ich użytkownikami są najczęściej pracownicy dużych placówek bibliotecznych, zaangażowani w swoją pracę i szukający rozwiązań problemów oraz nowych pomysłów także w Internecie. Integracja środowiska bibliotekarskiego w przestrzeni wirtualnej jest faktem, a zasięg zjawiska choć na razie mały, wykazuje tendencję rozwojową. Społeczności wirtualne bibliotekarzy rozrastają się, stale przybywa użytkowników, którzy kontaktują się ze sobą coraz częściej i wysyłają więcej wiadomości.

Biorąc pod uwagę odpowiedzi na pytania dotyczące korzystania z Internetu i stron o charakterze społecznościowym, można wysnuć przypuszczenie, że członkowie bibliotekarskich społeczności wirtualnych to osoby obyte z Internetem i nowymi technologiami, wykorzystujące ich możliwości do celów prywatnych i zawodowych. Internet to dla nich głównie źródło informacji i narzędzie pracy, choć także sprawna komunikacja, zakupy on-line czy rozrywka.

Liczba użytkowników społeczności wirtualnych bibliotekarzy stale rośnie, proporcjonalnie wzrasta także liczba poruszanych tematów i wypowiedzi. Dyskusje na Forum EBIB, na stronach Społeczności Biblioteka 2.0, Forum „Biblioteki w Szkole” czy innych stanowią dla wielu bibliotekarzy możliwość kontaktu ze środowiskiem zawodowym na co dzień i umożliwiają otwartą wymianę myśli. Warto także zwrócić uwagę na to, że wielu użytkowników podkreśla możliwość uzyskania pomocy w rozwiązywaniu problemów od znajomych poznanych za pośrednictwem społeczności wirtualnych. Społeczności wirtualne skupiają bibliotekarzy różnych specjalizacji i w różnym wieku, pracujących w placówkach małych i dużych, zamieszkujących zarówno wielkie miasta, jak i wsie, wszystkich jednak łączą wspólne cele: chęć komunikowania się, chęć zdobycia nowych informacji, podzielenia się własną wiedzą i doświadczeniami, chęć posiadania wpływu na to, jak zawód bibliotekarza wygląda dziś i jak będzie wyglądał jutro.